MARTA VREMIR

LEXICONUL DE LA BUDA: NUME DE OCUPAŢII, FUNCŢII ŞI MEŞTEŞUGURI

1. Proiectul *Lexiconul de la Buda (1825). Ediţie emendată şi prelucrată electronic pentru consultare on-line* (Aldea *et alii* 2013), a fost început în anul 2011 şi, după doi ani de muncă asiduă, a fost finalizat în 2013. Proiectul şi-a propus realizarea unei ediţii emendate şi prelucrate electronic, în vederea înlesnirii consultării materialului dicţionarului, contribuind astfel la vizibilitatea lexicografiei româneşti.

2. În anul 1797 apare, la Tipografia Regală din Buda, primul abecedar în limba română, cu caractere latine; de altfel, ediţiile în limba română ale tipografiei au apărut, mult timp, utilizând caractere chirilice şi latine, cele cu caractere latine având la bază ori ortografia maghiară, ori cea română. Conform unei surse, între anii 1777–1848, la Tipografie au apărut 278 de titluri în limba română, în majoritate folosind caracterele chirilice (Király 2003, p. 456). O altă sursă menţionează 87 de titluri în limba română, apărute între anii 1805–1877, citând, până în 1861, doar titluri apărute cu caractere chirilice (Baloghy 1882), cele cu caractere latine fiind menţionate doar după anul 1870. Din cele circa 240 de tipărituri apărute în capitala Ungariei în perioada 1780–1830, 16 sunt cu caracter economic (Tatay 2013), acoperind o varietate destul de largă de meşteşuguri (de ex. Gheorghe Şincai, *Povăţuire către economia de câmp*, 1806; Ioan Tomici, *Cultura bombiţelor sau învăţătură despre ţinerea şi creşterea omidelor sau goangelor de mătasă*, 1823; *Cultura albinelor*, 1823, precum şi o serie de traduceri, realizate în majoritate de către Petru Maior, ca *Învăţătură pentru prăsirea pomilor*, 1812; *Pentru facerea zahărului*, 1812; *Învățătură pentru ferirea și doftoriia boalelor celor ce se încing prin țeară și a celor ce se leagă și a unor boale sporadice, adică pe ici pe colo îmblătoare ale vitelor celor cu coarne precum și a cailor, a oilor și a porcilor*, 1816 şi altele).

În anul 1825, au apărut, la Buda, două lucrări lexicografice importante, ambele în ediţia Tipografiei Universitare Regale Ungare: prima, dicţionarul cvadrilingv al lui Anton Bernolák[1], iar cealaltă, un alt dicţionar, editat de Samuil Micu Klein şi Petru Maior, aşa-numitul Lexicon Budan sau *Lexiconul de la Buda* (LB)[2]. Ambele lucrări şi-au propus unificarea, codificarea şi introducerea în curentul cultural european ale limbilor de bază (slovaca, respectiv limba română). *Lexiconul de la Buda*

[1] Anton Bernolák, *Lexicon Slavicum* (*Slowár Slowenskí/Češko-Latinsko-Ňemecko-Uherskí seu Lexicon Slavicum, Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum*). […], Budæ Typis et Sumtibus Typogr. Reg. Univers. Hungaricæ, 1825.

[2] *Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemţescu, care de mai mulţi autori în cursul a treizeci şi mai multor ani s-au lucrat seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum qoud ad pluribus auctoribus decursu triginta et amplium annorum elaboratum est*, Budæ Typis et Sumtibus Typographiæ Regiæ Universitatis Hungaricæ, 1825.

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 520–532

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

este cea mai amplă şi cea mai importantă lucrare apărută în acea perioadă la Tipografia Regală, pentru care apelul de abonare a fost difuzat nu doar pe teritoriul Transilvaniei, ci în majoritatea comitatelor Ungariei, interesaţi fiind de apariţia dicţionarului nu doar etnicii români, ci şi alte naţionalităţi (Domokos 1985, p. 95). Intenţia apariţiei unui dicţionar român în patru limbi a fost anunţată în anul 1806; concomitent, a început întocmirea listelor de abonaţi. Subscripţia era stabilită la 6 forinţi, asta însemnând 6 creiţari pe coală tipografică (MOL, fasc. 47028). Din păcate, nu se cunosc destule informaţii despre procesul lucrărilor tipografice; de exemplu, nu am putut stabili câte subscripţii au reuşit editorii să adune în decursul a trei decenii de muncă şi nu am aflat nici în câte exemplare a apărut, până la urmă, *Lexiconul de la Buda*. Se cunosc frânturi de informaţii, de exemplu: Georgius Angyal a solicitat 35 de exemplare şi a primit, în semn de răsplată, 3 exemplare cadou; Basilius Aaron din Bistra a adunat subscripţii pentru 11 exemplare, iar Demetrius Papp şi-a trimis scrisoarea prin care solicita 18 exemplare, în valoare totală de 90 de forinţi, în data de 20 octombrie (a primit un exemplar cadou). Câteva alte nume şi subscripţii concrete: Teodor Dragoş, protopop greco-catolic, a reuşit să adune 25 de comenzi; Benedek Fogarasy din Blaj – 16 subscripţii; dascălul Istrate – 7; Mathias Markovits a solicitat 50 de exemplare („50 exemplaria desiderat”); se cunoaşte solicitarea a câte unui exemplar (mai mult ca sigur pentru uz personal) din partea următorilor: Andreas Krausz (Mediaş), Friedrich August Herfurth, András Cseresnyés. Editura se pregătea să trimită 12 exemplare cadou pentru Samuil Vulcan şi alte 10 exemplare lui Kolosi. Până în ianuarie 1822 erau terminate 6 coli tipografice, în luna februarie 7 (Veress 1982).

3. Materialul lingvistic al *Lexiconului de la Buda* prezintă realitatea lingvistică din perioada (îndelungată) de elaborare al dicţionarului pe mai multe nivele şi pe multiple registre. Dicţionarul cvadrilingv – fiind, totodată, şi un dictionar explicativ – este o lucrare normativă care s-a dorit a fi de largă circulaţie, contribuind, astfel, la accentuarea conştiinţei etnice, la evidenţierea propriei identităţi naţionale.

Prezenta lucrare abordează terminologia ocupaţiilor, a meşteşugurilor şi a funcţiilor administrative sau publice, regăsite în LB, în contextul realităţii socio-economice a perioadei respective, adică sfârşitul secolului al XVIII-lea–începutul secolului al XIX-lea.

4. În total, am identificat peste de 400 de denumiri pentru diferitele meserii, ocupaţii, funcţii militare sau administrative, meşteşuguri. Cele mai multe sunt, în mod tradiţional, la masculin, bărbatul având rolul principal în întreţinerea familiei şi având exclusivitate în practicarea anumitor funcţii din viaţa administrativă, sau militară şi în practicarea diferitelor meşteşuguri, femeii fiindu-i rezervate doar activităţi legate de gospodărie, de îngrijirea copiilor. Totuşi, 76 de denumiri au formă feminină şi fie se referă la ocupaţii tipic feminine, fie avem de-a face cu extinderea ocupaţiei soţului şi asupra femeii (probabil după modelul german, în care soţia este denumită după ocupaţia bărbatului). Din cele 76 de denumiri, aproape 34% sunt ocupaţii care pot fi considerate tipic feminine (*babă, bosconitoare, bucătăriţă, călugăriţă, comedieşiţă, gâcitoare, găiinăriţă, iconomă, jeleriţă, jemlariţă, jupânea-*

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

să, *măturătoare*, *nemeşoaică*, *pânzăriţă*, *pităriţă*, *proorociţă*, *pustnică*, *rugătoare*, *sluguliţă*, *slujnică*, *slujnicuţă*, *socăciţă*, *spălătoare*, *şişcă*, *ţesătoare*, *ucenică*, *ungătoare*, *vânzătoare*, *voatră*).

Am găsit 10 termeni pentru denumirea păzitorului sau îngrijitorului de animale: *boariu* (cu forma feminină *boariţă*), *căprariu*, *găiinariu* (fem. *găiinăriţă*), *hărgăliciu* (păstor la cai), *mielariu*, *păcurariu* (fem. *păcurăriţă*), *păsărar*, *păstoriu*, *stăvariu* (păstor la cai), *viţelariu*.

La fel, am identificat 20 de termeni pentru descrierea poziţiei de slugă, servitor: *argat* 1) şerb, slugă 2) năimit (zilier); *birelnic*, *-ă* adj. carele ţine vreun bun străin în bir; *credinţariu* care serveşte la masă; *năimit*; *scutelnic* om liber – „în Ţeara Românească însemnează jeleriu, slugibaş”–; *şerbitoriu* slugă; *şerb*; *şerb din corabie*; *simbriiaş* care slujeşte pe leafă, soldă; *simbriuţă*; *slugă*; *slugăritură*; *slugitoriu – la vreun divan, sfat –*; *slugitoriu*, *-toare* adj.; *sluguliţă*, *sluguţă*; *slujbă*; *slujnică*; *slujnicuţă* ş.a.

În LB apar în jur de 30 de termeni pentru funcţii şi îndeletniciri bisericeşti (câteva exemple: *arhimandrit*; *avă* 2) avat, arhimandrit, egumen; *diac* 4) la biserică, adecă cantor; *fătu besericei* cf. paracliser; *mărturisitoriu* 2) adecă duhovnic; *ravi Rabbinus*, *doctor Hebræus*).

Aproximativ 50 de termeni se referă la ocupaţii în domeniul învăţământului şi culturii: *catehet catecheta*; *cercătoriu* sau cunoscătoriu firei physicus, *indagator naturæ*; *diac* 1) carele înveaţă la şcoală; *fire* 1) natură; legea firei; istoria firei; învăţătura firei physica; *gheografie*, învăţătură despre lume cosmologia; *pisariu i.e. scriitoriu*; *pughilareş* ş.a.

5. În baza lexicală a dicţionarului, am identificat peste 70 de termeni pentru funcţiile administrative sau publice. Majoritatea denumirilor se regăsesc şi în DEX, cele mai multe cu sensul originar care apare în LB, altele cu schimbări de sens mai mici sau mai mari, ceea ce se poate considera normal, având în vedere cei aproape 200 de ani care au trecut de la apariţia *Lexiconului de la Buda*. Totodată, se observă dispariţia totală unor termeni (*cămărar*, *dicimătoriu*, *jucuţ*, *jucuţel*, *luătoriu de samă*, *namesnic*, *notareş*, *părcălab* ş.a.). În lista următoare, redăm din definiţia originară a cuvintelor doar sensurile care se referă la registrul prezentat (funcţii administrative; de ex., „Divan m., pl. -nuri f**.** subst**.** 1) svat sau scaun de judecată : iudicium, consilium, tribunal, senatus, magistratus : tanács, ítélőszék : das Gericht, der Rat, Richterstuhl. – boeriu de divan, adecă svetnic : consiliarius a consiliis : tanácsos : der Rat. 2) truncu pre carele lucră cizmaşii. V**.** bedreag”), varianta emendată; nu am specificat informaţiile lexico/gramaticale, majoritatea termenilor fiind la masculin, cu excepţia a şase denumiri, dintre care două sunt prin natura lor feminine (*crăiasă*, *împărătească*), iar încă patru sunt denumirile soţiilor demnitarilor (*birăiţă*, *dicimătoare*, *judecească*, *tisturiţă*):

> **armaş** (scutier; cf. DEX: dregător domnesc, care, în Moldova, era însărcinat cu paza temniţelor şi îndeplinirea execuţiilor, iar în Ţara Românească avea în grijă artileria oştirii şi ţiganii domneşti);

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

ban *aşe se chiamă cel mai mare preste Croaţia*; **birăire** judecătorie; b**irăiţă** subst.; **birău** jude; LB: *birău sătesc* (DEX: primar rural); **boieriu de sfat** consilier; **boeriu de divan**, *adecă svetnic* (DEX: în Ţările Române: Sfat Domnesc); **bulgăr un diregătoriu de oraş** primar;

cămărariu *camerarius*; **cămăraş** 1) *camerarius* 3) *la sare* (cf. DEX: în Evul Mediu, în Ţara Românească şi în Moldova: slujbaş care avea în grijă odăile domului, în special cămara domnească; sensul 3 din LB *'salis perceptor'*a dispărut); **comisie** 1) *poruncă înaltă* 2) *de cercare* (DEX: colectiv având sarcina de a coordona sau de a sprijini o anumită activitate; înv. secţie de poliţie); **comisariu** *commissarius* (DEX: 1. ofiţer de poliţie, şef al unui comisariat; 4. persoană învestită de către o autoritate superioară cu împuterniciri speciale); **craiu** (rege; cf. DEX: 1. în basme: împărat, rege, domnitor; 2. bărbat uşuratic); **crăiiasă** (regină; cf. DEX: în basme: împărătească, regină, zână);

dicimătoriu dicimătoare f**.** *der Zehendabtreiber*; **diregătoriu** 1) *poruncitoriu* 2) *purtătoriu de grije*, p.e**.,** *a căruiva bun domnesc* (DEX: *dregător* demnitar la Curtea domnească cu atribuţii în Sfatul domnesc, în administraţie, justiţie, armată); **domn de sfat**;

eparc titlu de prefect; **execuţie**; *executor* nu există; *vezi* **jucuţie, jucuţel**;

gornic (DEX: pădurar, pândar); **gramatic** 2) *scriitoriu* (DEX: gramatician, persoană specializată în gramatică);

hospodar (titlu ce purtau odinioară domnitorii români supuşi Porţii);

ispravnic 1) *cui să încredinţează purtare[a] de grije a căruiva lucru* 2) *capitanul sau mai-marele caruiva ţinut, mai în Ţerile Româneşti* (DEX: dregător care aducea la îndeplinire o poruncă domnească sau (mai târziu) care conducea, ca reprezentant al domnului, un judeţ sau un ţinut);

împărătească; **împărat**; **îndireptătoriu** 1) *i.e. rânduitoriu* (DEX: *îndreptător* adj. substantivizat, care îndreaptă, îndrumă);

jucuţel; jucuţ; **jucuţie; jude** (DEX: în vechea organizare a Ţărilor Române: demnitar cu atribuţii judecătoreşti şi administrative; stăpân de rumâni) LB: *jude sătesc*; **judecească** f.; **judeţ** 1) *persoană judecătoare, precum este judele, birăul, chinezul* 2) *i.e. judecată*: *– judeţul cel mai de pre urmă* (DEX: 1. în vechea organizare a Ţării Româneşti: denumire dată cârmuitorului unui oraş; primar. 2. înv. şi reg. judecător (1));

lege 1) *care este dată sau pusă de domni – dătătoriu sau punătoriu de lege – călcătoriu de lege*; **legiuitoriu** m**.,** f**. -toare**; 1) *carele se legiuieşte cu cineva – cel din sus sau cel ce caută pre altul cu pâra – cel din jos sau cel ce răspunde*. 2) *adecă dătătoriu de lege*. 3) *adecă ştiutoriul legilor* (DEX: (persoană) care elaborează legi.); **logofăt** 1) *o vrednicie înaltă la curtea căruiva princip domnitoriu* 2) *adecă scriitoriu* (DEX: titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al Sfatului domnesc); **luătoriu de samă** 1) *adecă chivernisitoriu*, *purtătoriu de grije* 2) *adecă cercetătoriu*;

magistrat (DEX: 1. membru al corpului judiciar (judecător, procuror). 2. funcţionar superior sau înalt demnitar; azi cu forma *magistratură* Corpul magistraţilor); **mazil** (DEX: 1. domn sau înalt demnitar scos din funcţie; 2. mic boier sau descendent de mic boier, fără funcţie publică; 3. membru al unui corp de cavalerie format din boierii scoşi din funcţie; 4. persoană însărcinată cu strângerea birurilor; vătăşel în slujba boierilor); **medelniceriu** (DEX: titlu dat în Evul Mediu, în Ţara Românească şi în Moldova, boie-

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

rului care turna domnului apă ca să se spele pe mâini şi servea bucatele; boier care avea acest titlu);

notareşu DEX: nu există;

ocârmuire, povăţuire (DEX: înv. cârmuire, conducere, guvernare, administrare); **ocârmuitoriu, îndreptătoriu** (DEX: înv. (persoană) care conduce un stat, o instituţie etc.; cârmuitor);

păharnic (DEX: (În Evul Mediu, în Ţara Românească şi în Moldova) Titlu dat boierului de la curtea domnilor români care avea grijă de băutura domnului, iar în împrejurări deosebite sau la sărbători îl servea personal pe domn, gustând băutura înaintea acestuia pentru a se convinge că nu este otrăvită); **părcălab** 1) *purtătoriu de grije*, p.e.**,** *oarecare iosag domnesc* 2) i. e. *temniceriu*; **politic** (om politic); **postelnic** *o vrednicie de curte în Moldova* (DEX: în Evul Mediu, în Ţara Românească şi în Moldova: titlu dat unui mare boier, membru al Sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului şi care, mai târziu, organiza audienţele la domn); **priveghitoriu** (DEX: supraveghetor); **procătărie** (azi: *procatorie*; DEX: avocatură); **procătărit** (DEX: *procatorit* avocatură; în LB are şi sensul de *procurator*); **procator** *advocat, procurator* (DEX: reg. avocat); **procurator** *advocat* (DEX: persoană care acţionează în numele cuiva, pe baza unei procuri; mandatar);

serdariu *o vrednicie în Ţeara Românească* (DEX: în sec. al XVII-lea–al XVIII-lea, în Ţara Românească şi Moldova: comandant de oaste, mai ales de călărime); **sfat** 2) i. e. *adunarea acelor carii sfătuiesc despre ceva*; *– ţin sfat*; *– Casa Sfatului*; *– domn de sfat*; *– boieriu de sfat*; **solgăbirău**, **sălgăbirău** (doar DLRM: funcţionar administrativ din fosta administraţie austro-ungară, corespunzând pretorului sau primpretorului de mai târziu); **sol** 1) *a căruiva împărat, prinţip* 2) *oricarele este trimis cu vreo veste, mandat, poruncă*; **solesc** (DEX: înv., rar a comunica cuiva ceva printr-un sol); **solie** (DEX: misiunea unui sol); **solitoriu** (sinonime: delegat, emisar, mesager, intermediar, împuternicit, mijlocitor etc.); **spătariu** 1) *carele poartă spata sau paloşul căruiva veziriu, voivod* (DEX: dregător la Curtea domnească care purta la ceremonii sabia şi buzduganul domnului, iar mai târziu avea comanda cavaleriei); **stolnic** (DEX: în Evul Mediu, în Ţara Românească şi în Moldova: dregător care purta grija mesei domneşti, fiind şeful bucătarilor, al pescarilor şi al grădinarilor); **strângătoriu –** *de dare*;

temniceriu (DEX: paznic, supraveghetor, gardian la o închisoare)**; tetrarh** (DEX: suveran sau guvernator al unui sfert de regat ori al unei provincii); **tist** 1) *adecă dregătoriu mai mare* 2) *în vreun bun domnesc* (DEX: înalt funcţionar de stat); **tisturiţă** f.; **tistie** (doar în *Dicţionarul de sinonime*: funcţie, post, serviciu); **tălmăcitoriu** (DEX: traducător, interpret); **trimis** *adecă sol* (DEX: persoană însărcinată cu o misiune specială; delegat, mesager);

vardă (casă de vardă); **vămaleş**, **vămaş**, **vameş** (DEX: în organizarea administrativă din Principatele Române: dregător care avea funcţia de a încasa veniturile vămii); **Vătav** *– la vreun boeriu, adecă dregătoriu* (DEX: *vătaf*: 1. în Evul Mediu, în Ţara Românească şi Moldova: supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier sau de la o mănăstire; logofăt. 2. conducător al unui anumit grup de curteni, de slujbaşi sau de oşteni ai domniei); **vechil** (DEX: 1. în trecut: persoană care supraveghea şi administra munca de pe o moşie, om de încredere al unui moşier; administrator de moşie. 2. înv. avocat).

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

Însă cea mai numeroasă categorie este cea a meşteşugurilor, cu un număr de aproximativ 160 de intrări. După cum bine ştim, practicarea unei îndeletniciri meşteşugăreşti se făcea, de cele mai multe ori, în paralel cu lucrul gospodăresc, mai ales în cazul gospodăriilor ţărăneşti. Meşteşugurile sunt îndeletniciri frecvent întâlnite, iar pe lângă cele menite a satisface nevoile curente ale unei comunităţi rurale, mai restrânse (fierari, lemnari, etc.), din ce în ce mai prezente încep să fie şi cele prestate în scop comercial.

Dezvoltarea meşteşugurilor este întotdeauna determinată de creşterea nevoilor de consum şi a schimbului de mărfuri, de abundenţa de materii prime şi bogăţii naturale.

Cele mai frecvente meserii sunt, deci, cele legate de necesităţile de bază ale omului, o componentă importantă reprezentând industria alimentară. În general, cu cât o localitate era mai slab dezvoltată din punct de vedere industrial, cu atât ponderea acestei ramuri era mai mare, dar nu în toate cazurile: de pildă, în Clujul de la începutul secolului al XIX-lea, aproape jumătate dintre meşteşugari erau ocupaţi în acest domeniu (Pál 1998).

Sferele ocupaţionale se pot clasifica după mai multe criterii: meşteşuguri de atelier (producerea de bunuri în atelierele meşterilor şi comercializarea lor); activităţi comerciale (negustori şi comercianţi); liber profesionişti (medici, farmacişti, avocaţi etc.); lucrători în sfera serviciilor (zidari, dulgheri, fântânari, lăcătuşi, vopsitori, morari, bărbieri, cesari, zugravi etc.) (Anghel 2011). Meşteşugurile legate de necesităţile de bază se împart astfel: cele pentru prelucrarea produselor agricole: morăritul (LB: *morar*, *morăriţă*; *ucenic* sau *ocinic la moară*; *moară de boi sau cai*); oloitul (LB: *oleeriu*); cele pentru prelucrarea produselor pomicole, cum ar fi pălincăritul (LB: *pălincă*, *răchie*, *vinarsu*; locul unde se produce: *berărie*, *vinărsărie*; varietăţi de vinars: *de bucate* (adică de cereale), *de dreavene*, *de drojdii*, *de prune*, *de şneapăn* (sămânţă de brad)); cele pentru confecţionarea îmbrăcămintei a) prin prelucrarea fibrelor textile de origine vegetală (LB: *pânzariu*), b) prin prelucrarea fibrelor de origine animală (LB: *postăvariu*, *ţesătoriu de mătasă*), c) prin prelucrarea pieii (LB: *argisesc*, *tălpariu*, *timariu*, *timăriţă)* pentru îmbrăcăminte (LB: *blănariu*, *mănuşariu*) sau pentru încălţăminte (LB: *cizmaş*); cele care privesc construirea şi utilarea gospodăriei, cum ar fi prelucrarea lemnului, olăritul, prelucrarea fierului (fierăritul, cărbunăritul, prelucrarea pietrei, cioplitul pietrei, vărăritul şi altele).

Din totalul de 160, 17 meşteşuguri au etimologia definită în LB:

babă 1) moaşă care moşeşte pruncu (Ital. *babbo*, *i.e. Pater*); **băcan** (Hisp. *bohonero*, *negotiator diversarum rerum*); **barbieriu** (Ital. *barbiere*, Hisp. *barbero*); **butnariu**;

cădariu, *legătoriu de buţi* (Ital. *bottajo)*;

făgădariu *fogadós*, *vendégfogadós* (Hisp. *bodegonero*);

grădinariu (Ital. *giardiniere)*;

legătoriu de cărţi (a Lat. *ligos*, *as)*; **lemnariu** (a Lat. *lignum*, Ital. *legno*);

măcelariu (Ital. *macellago*, *lanius*); **merariu** *(*a Lat. *mellarius)*;

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

oleeriu (a Lat. *olearius*);

pălărieriu (a Lat. *pile arices*);

săcariu *cel ce face sau poartă saci sau se negoţătoreşte cu saci* (a Lat. *saccarius*);

tăietoriu de lemne (Ital. *tagliatore*);

ţesetoriu (Ital. *tessitore*).

La un număr de 30 denumiri, etimologia se poate deduce din cea a cuvântului de bază (evident, toate denumirile au o etimologie cât se poate de evidentă, însă aici mă refer doar la cele care au etimologia stabilită în materialul lexical existent):

călţunariu (*călţunu* v. Ital. *Calzoni*, denotat *braccas*, *caligas*); **cărămidariu** 1) carele face cărămizi (*cărămidă* v. Gr. κεραμίς, κεραμίδος: tegula); **cărbunariu** (*cărbune* v. Lat. *carbo*, *carbone*); **cepariu** (v. *ceapă* lat. *cæpa*); **cioplitoriu**, carele ciopleşte: 1) lemn 2) de icoane (v. *ciopliescu* Hisp. *chapa*: *lamina*); **ciurariu** (v. *ciur* a lat. *cribrum*); **croitoriu** (*croescu* a lat. *curo*); **cofăriţă** (v. *coferescu* a lat. *comparo*, p. mutata in f.); **curălariu** (v. *curea* Hisp. *corea*. Ital. *coreggia*);

funariu (v. *fune*, a lat. *funis*, *fune*);

glăjeriu 1) făcătoriu de glaje 2) negoţătoriu de glăji (v. *glaje* a Gr. ὕαλος: Lat. *hyalus*, *i.e. vitrum*, *crystallus*, mutata *h* in *g*, sicut ex traho, trag, et transposita h. – vel a κλάζω: propter sonum, quem edit leviter pulsata);

măiestru de săcure, *i.e. bărdaş* (v. *măiestru* Ital. *maestro*, *magister*); **mănuşeariu** (v. *mănuşă* Ital. *manica*); **măsariu** (v. *masă* a lat. *mensa*); **măsurătoriu-de-pământ** földmérő, indzsellér (v. *măsurător* a lat. *mensurator*. Ital. *misuratore*); **morariu** (v. *moară* a lat. *mola*);

negoţătoriu (v. *negoţătoresc* a Lat. *negotior*);

opincariu (v. *opincă* a lat. *pero*);

pescariu 1) care prinde peşci 2) negoţitor de peşti (v. *peşce* a lat. *piscis*); **petrariu** 1) i. e. tăietoriu de piatră 2) i. e. cioplitoriu de piatră 3) i. e. baie de piatră (v. *peatră* a græco *petra*: *rupes*, *petra*); **pânzariu** 1) ţesătoriu de pânză 2) negoţătoriu de pânză (v. *pânză de la pansus* participium verbi *pando*); **păsărariu** (v. *pasăre* de la *passer*: vrabie: Ital. *passere*);

rotariu care face roate şi cară (v. *roată* a Lat. *rota*. Ital. *ruota*. Gall. *roue*. Hisp. *ruedo*);

săbiiariu spătariu, care face sabii (v. *sabie* a Gall. *sabre*); **săponariu** (v. *săpon* a lat. *sapo*, Ital. *sapone* Gall. *savon*); **scobitoriu** 1) carele ciopleşte în piatră, lemn etc. (v. *scobescu* a Lat. *excavo*); **stupariu** (v. *stupu* a Lat. *stupa*);

şofrănariu (v. *şofran* Gall. *safran*);

tăbăcariu 1) adecă negoţitoriu de tăbac (v. *tăbacu* a lat. *tabacum*. Ital. *tabacco*. Gall. *tabac*);

vânzătoriu carele vinde (v. *vânzare* Ital. *vendita*).

În continuare, prezint denumiri de meşteşuguri care au suferit schimbări lexicale, prin extinderea sau restrângerea sensului sau chiar schimbarea totală a sensului, prin compararea materialului din *Lexiconul de la Buda* cu cel din DEX, ed. 2009:

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

acar LB: *cel ce fabrică ace*; DEX: muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acţionare a acelor de macaz şi asigură întreţinerea acestora; *macagiu*;

boltaş LB: *negustor mic*; *DEX: reg. proprietar al unei prăvălii*;

călţunar LB: *cel care face încălţăminte*; DEX: flăcău, bărbat care duce darurile miresei (din: *călţun* înv. şi pop. încălţăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cizmele) + suf. *-ar*, cu forma feminină *călţunăreasă*; **cămăraş** LB: 1. *camerarius* 2. *schimbător de aur* 3. la sare: *salis perceptor*: kamarispany; DEX: slujbaş care avea în grijă odăile domnului, în special cămara domnească; **cărămidar** LB: cel care face cărămizi; DEX: există doar forma *cărămidărie* meşteşugul fabricării cărămizilor; **cepar** DEX: nu există; **cesar** DEX: nu există; **chindisitor cu mătasă** LB: *chindisesc*: a coase; DEX: nu există; **cofăriţă negustoriţă** DEX: nu ex. din magh. *kufar*;

făgădariu DEX: nu există; însă: *făgădău*: han, ospătărie, cârciumă, din magh. *fogadó*;

glăjer LB: făcător sau negoţător de glaje, cu etimologia Lat. *hyalus, i.e. vitrum, crystallus*, mutata *h* in *g*, *sicut ex traho, trag*, et *transposita* h. *– vel a* κλάζω : *propter sonum, quem edit leviter pulsata*; DEX: nu există. Evident, cuvântul are la bază cuvântul german *das Glas*;

hârtiar LB: *cel ce face hârtie sau negoţătoreşte cu hârtie papiroscsináló* (a latino: *chartarius, per metathesim*); DEX: nu există;

jemlar, *jemlariţă* DEX: nu există (din magh. *zsemle*);

lemnar LB: negustor de lemne; DEX: meseriaş care se ocupă de prelucrarea lemnului; **luminar** LB: făcător de lumini; DEX: tehn. corp de iluminat;

măsar DEX: există forma reg. *tâmplar, dulgher*; **merar** LB: cel care face sau vinde miere; DEX: mierar (‘apicultor’) nu există, doar *merar* cu sensul ‘cultivator sau vânzător de mere’;

ocârmuitor LB: îndreptătoriul corabiei; DEX: înv. persoană care conduce un stat, o instituţie; cârmuitor; **ocinic** LB: ucenic mai ales la moară; DEX: nu există în această formă şi cu sensul atât de restrâns; **oleier** DEX: în forma *uleier*; **opincar** DEX: există doar *opincărie* ‘locul unde se confecţionează sau se vând opincile’; **papareţ** LB: boltaş; DEX: nu există;

păler LB: luător de seamă preste lucrători; DEX: nu există; probabil din germ. *der Palier*; **peţeriu** LB: cu sensul de hingher; DEX: nu există; probabil din magh. *(kutya)pecér*;

săbău LB: cuvânt numai în Ungaria întrebuinţat, *i.e.* croitoriu; DEX: nu există; DLRM (1958): reg. croitor din magh. *szabó*; **săcar** LB: cel ce face sau poartă saci sau se negoţătoreşte cu saci; DEX: nu există; DAR (2002): înv. 1. persoană care făcea sau vindea saci. 2. cărător de saci; hamal (în port); **scobitor** LB: cel care cioplește în lemn; DEX: nu există; DLRM (1958): înv. cioplitor, sculptor, gravor; **sfârnărit** LB: negoţătorie; DEX: nu există. DAR (2002): nu există în această formă, *sfârnări* vb. a cumpăra şi a vinde marfă pentru a realiza un profit, pentru a practica meseria de negustor; a negustori.; **spătar** LB: care face spete de ţesut; DEX: doar sensul 1. dregător la curtea domnească care purta la ceremonii sabia şi buzduganul domnului; însă cf. DEX: *spetează*: scândura cu care se ridică firele de urzeală când se ţese cu alesături; **suciu** LB: blănar, cojocar; DEX: nu există; *Dicţionarul de sinonime*: v. cojocar (din magh. *szűcs*);

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

şofrănar LB: negustor de condimente; DEX: nu există; DAR (2002): înv. negustor; **şpeţer** LB: apotecar; DEX: nu există; probabil din lat. *speciaria*;

tălpariu LB: pelar, timar; DEX: nu există; *Dicţionarul de sinonime*: v. argăsitor, tăbăcar; **tuşer** LB: negoţător, mai ales de boi; DEX: nu există; DAR (2002): negustor de vite;

ţintar LB: ʻpersoana care face ţinteʼ; DEX: sensul acesta nu există, doar subst. ţintă. Sensurile care apar în DEX: 1. joc de societate în care se foloseşte un carton cu un desen special pe care jucătorii mişcă piese după anumite reguli; moară; 2. ornit. inăriţă;

ungător, **ungătoare** LB ʻpersoană care unge, maseazăʼ; DEX: nu există cu acest sens; 1. muncitor specializat in ungerea pieselor unui mecanism 2. gresor; probabil calc după magh. kenő (asszony);

zugrav LB: 'pictor'; DEX: 1. lucrător specializat în zugrăvit 2. înv. pictor (de biserici).

Materialul vast obligă la continuarea prelucrării bazei lexicale oferite de *Lexiconul de la Buda*. Limbajul tehnic al ocupaţiilor şi al meşteşugurilor tradiţionale de la începutul secolului al XIX-lea prezintă o provocare lexicologică ce merită exploatată şi prezentată publicului de specialitate.

ANEXĂ

LISTA OCUPAŢIILOR, MEŞTEŞUGURILOR ŞI FUNCŢIILOR ADMINISTRATIVE REGĂSITE ÎN *LEXICONUL DE LA BUDA*

acariu; **apotecariu**; **argat** 1) şerb, slugă 2) năimit; **argintariu**; **argintăriţă** f.; **arhimandrit**; **armaş**; **aurariu** 1) carele lucră din aur 2) spălătoriu de aur; **avă** 2) avat, arhimandrit, egumen;

babă 1) moaşă care moşeşte pruncu; **baciu** 1) la stâna ce de oi; **barbieriu**; **băcan**; **bărdaş**; **berariu** m., **berătiţă** f.; **bercariu**; **birăiţă**; **birău** jude; a Lat. vir, proinde birău; **birelnic**, carele ţine vreun bun străin în bir; **blănariu**; **boieriu** boieriu de svat – boieriu de divan; **boieriu de sfat**; **boieriţă** sau **boieroaie**; **boltaş** a) mai mare b) mai mic; **blăznitoriu**; **boariu**; **boariţă** f.; **bocşeriu** cărbunariu; **bocşeriţă** f.; **bosconitoriu**, f. **-oare; bulgăr** un diregătoriu de oraş; **bucătariu,** f**. -riţă**; **butnariu** cădariu, legătoriu de buţi;

cadet tânăr de bună viţe, fecior de boeriu, care de bună voie se duce la miliţă şi înveţe măiestriile milităreşti ca să poată fi ca un ostaş de folos patriei; tiron sau recrută care din bună voie iia arme şi se deprinde în ostaşie; **cafeariu** cel ce vinde cafea, cafeneriu; **cafeariţă** muierea care ferbe şi vindă cafea sau muierea cafeariului; **caferiţă**; **cantor**; **casnic** domnu casei; **catehet**; **cădariu** maistor care face căzi, buţi şi alte vase de lemn, butnariu, făcătoriu şi legătoriu de căzi şi de buţi; **călăraş** 1) oricine e călare 2) un soldat călareţ; **călăraşi** pl., adecă oastea ce călăreaţă; **călţunariu**; **călugăr**; **călugăriţă**; **căluşearіu**; **cămăraş** 1) 2) schimbătoriu de aur 3) la sare; **cămătarnic**, carele dă bani pre camătă: 1) dreaptă, legiuită 2) nedreaptă, nelegiuită; **căntorie**; **căntoriţă** f.; **căpetenie**; **căpitan**; **căpitaniţă** f.; **căprariu** 1) păstoriu de capre 2) la soldaţi; **cărămidariu** 1) carele face cărămizi; **cărăuş**; **cărbunariu**; **cărbunăriţă** f.; **cătană** ostaş, soldat, militariu – cătană bătrână – cătană proastă; **cătăniiă** f.; **cârpaciu** 1) fie la ce măiestrie 2) de călţaminte; **câştigătoriu** subst. 1) *i.e.* agonisitoriu 2) *i.e.* purtătoriu de grije, chivernisi-

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

toriu 3) de prunci; **cepariu**; **cercătoriu** sau cunoscătoriu firei; **cesariu**; **ceteraş**; **chelariu**; **chelăritiă**, fem.; **chindisitoriu** cu mătasă; **chivernisitoriu**, 1) ţânătoriu 2) purtătoriu de grige 3) îndreptătoriu, ocârmuitoriu; **cimpoiaş**; **cioplitoriu**, carele cioplește: 1) lemn 2) de icoane; cioplitoriu de piatră; **ciurariu**; **ciurăriţă** f.; **cizmaş**; **cleric**; **clopotariu** 1) carele vearsă clopote 2) carele trage clopoţele; **clopotăriţă** f.; **cofăriţă** f.; **comândătoriu**; **comedieş** 1) carele areată vreo faptă moralicească, veasălă sau tristă 2) cel ce areată mirăzenii care se văd a fi preste fire; **comedieşiţă** f**.** v**.** actriţă; **comisariu**; **consistorialu**; **controlor**; **controloriţă** f.; **corăbieriu** 1) domnu corabiei 2) ocârmuitoriu, îndreptătoriu corabiei 3) lucrătoriu de corabie 4) şerb din corabie cortelaş; **cosaş** 1) carele coseşte iarba; **credinţariu**; **creditor**; **croitoriu**, sartor; **cuftă**; **culegătoriu**, 1) 2) de vii 3) de litere la tipografie; **curălariu**; **cuţitariu**;

dascal; **dăscăliţă** f.; **dătătoriu** sau **punătoriu de lege**; **deprinzetoriu**, f. **-oare**; **desertir** ostaş fugit; **diac** 1) carele învaţă la şcoală 2) ucenic, învăţăcel 3) latin 4) la beserică, adecă cantor; **dicimătoriu**; **dicimătoare** f.; **diecime**; **diregătoriu** 1) poruncitoriu 2) purtătoriu de grije, p.e.**,** a căruiva bun domnesc; **dobaş**; **dolfan** 1) om de frunte 2) om avut; **doctor** sau **doftor**, vraciu, tămăduitoriu – de ochi – de vite; **doftoriţă** f.; **domn de sfat**; **drumariu** călătoriu; **duhovnic**;

eclesiarc; **egumen**; **eparc**;

faur; **făgădariu**; **fărmetătoriu**; **fătu besericei**; **ferariu** negoţătoriu de fier; **ferbătoriu** de răşină; **filosof**; **flăutaş** sau **flăutariu**; **fluieraş**; **funariu**; **funăriţă** f.;

gâcitoare 1) muiere care gâceşte ceva 2) v. cimilitură; **gâcitoriu**; **găiinariu**; **găiinăriţă** f.**; ghenerariu** sau **generariu**; **gornic**; **gramatic** 2) **scriitoriu**; **grădinariu**;

hârtiiariu cel ce face hârtie sau negoţătoreşte cu hârtie; **hărgăliciu** *i.e.* stăvariu, păstoriu la cai; **hodnogiu**; **hospodar**; **husariu** 1) călăraş unguresc, soldat călăreţ 2) călăreţ înainte a căruiva hinteu domnesc;

iconariu 1) *i.e.* văpsitoriu de icoane 2) *i.e.* vânzătoriu de icoane; **iconăriţă** f.; **iconomă**; **iconom**; **iagăr** *i.e.* vânătoriu; **iscoadă**; **ispravnic** 1) cui să încredinţează purtare[a] de grije a căruiva lucru 2) capitanul sau mai-marele caruiva ţinut, mai în Ţerile Româneşti;

îmblătitoriu; **îndireptătoriu** 1) *i.e.* rânduitoriu 2) *i.e.* povăţuitoriu – sau *i.e.* învăţătoriu; **învăţătoriu** 1) carele învaţă pre altul 2) carele învaţă de la altul;

jeleriu; **jeleriţă**; **jemlariu**; **jemlariţă** f.; **jude**; Jude, birău sătesc; **judecească** f**.; judeţ** 1) persoană judecătoare, precum este judele, birăul, chinezul; **jupânească**;

lăturean, f. **-nă**; 1) care lăcuieşte cu toată iconomia sa afoară de sat; **lecuitoriu**; legătoriu de cărţi; legătoriu de vasă. V**.** butneariu.; **lemnariu**; **logofăt** 1) o vrednicie înaltă la curtea căruiva princip domnitoriu 2) adecă scriitoriu; **luătoriu de samă** 1) adecă chivernisitoriu, purtătoriu de grije 2) adecă cercetătoriu; **lucrătoriu de corabie**; **luminariu** 1) adecă făcătoriu de lumini;

măcelariu; **magistrat**; **maier** 1) adecă măierişte 2) omul carele este rânduit preste vreo măierişte; **măieriţă** f.; **măiestru** p.e**.,** om măiestru; **măiestru**; **măiestru de săcure**, *i.e.* bărdaş; **mănuşeariu**; **mărturisitoriu** 2) adecă duhovnic; **măsariu**; **măsărătoriu** 1) cu stânginul, cotul, cupa etc. 2) cu cumpenile, cântariul; **măsurătoriu-de-pământ**; **măturătoriu**; **măturătoare** f.**; medelniceriu**; **medic**; **merariu**; **meşter** sau **magistru**, **maistor** a) la ceva învăţătură, adecă dascal b) de vreun lucru cu mânile – în vreun lucru mai măiestru c) meşter de toate; **meşter**, f. **-ră**; **mielariu**; **militariu**; **monah** călugher; **morariu**; **morăriţă**; **musicaşu** v. ceteraş;

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

năimit; **negoţătoriu**; **negoţătoriţă**; **negoţătoriu de ceapă**; **negoţătoriu de fier**; **negoţătoriu de lână**; **negoţătoriu de mătasă**; **negoţătoriu de peşci**; **negoţitoriu de petrii scumpe**; **negoţătoriu de porci**; **nemeşoaie**; **nemeşoaică**; **nobil**; **notareşu**;

obşitariu; **obşitaş**; **ocârmuitoriu**, îndreptătoriu; **ocârmuitoriu**, îndreptătoriu corabiei; **ocinic**; **oleeriu; ostaş**; **ostaş de corabie**; **olariu**; **olăriţă** f.; **opincariu**;

papareţ; **patrol**; **paznic**; **păcurariu**; **păcurăriţă** f.; **pădurariu**; **pădurăriţă** f.; **păharnic**; **pălărieriu; pălărieriţă** f.; **păleriu** 1) la rădicarea căriiva case 2) *i.e.* luătoriu de samă preste lucrători sau slujbaşi; **pândariu**, **pândaş** – p.e**.,** la vie; **păpucariu** v. călţunariu; **părinte** – aşişderea în titulele preoţilor: *cinstite părinte! Domnule părinte!*; **părcălab** 1) purtătoriu de grije, p.e**.,** oarecare iosag domnesc 2) *i.e.* temniceriu; **păsărariu**; **păstoriu** 1) la orice marhă 2) la oi. V**.** păcurariu 3) la vreo vie etc. 4) sufletesc; **pânzariu** 1) ţesătoriu de pânză 2) negoţătoriu de pânză; **pânzăriţă** f.; **pedestrime**; **pedestraşu** – ostaş pedestraşu – cale de pedestraşi; **pescariu** 1) care prinde peşci; **pescăriţă**; **peţeriu**; **pisariu** *i.e.* scriitoriu; **pitariu**; **pităriţă**; **plaiu** 2) straja pre munţii dintră hotară; **plugariu**; **pocovnic**; **poetă**; **pogăniciu**; **politic**; **popă** 1) *i.e.* preot; **popă de oaste de tabără**, la reg[h]ement, la cătane; **portariu**; **portăriţă** f.; **postăvariu**; **postăvăriţă** f.; **prefus**; **preoteasă**; **preot presviter**; **pristav** *i.e.* gornic; **priveghitoriu**; **procator** advocat, procurator; **procurator** advocat; **proroci**ţă; **prost** – ostaş prost, cătană proastă, *i.e.* fără dregătorie; **pustnică** seheastră; **puşcaş** puşcătoriu 1) carele puşcă 2) i *i.e.* carele face puşte; **puşcăşiţă** f.;

răitariu călăraş cu fier, **catafract** – carele este cu arme uşoare întrarmat; **ravi**; **rânitoriu**; **regrută**; **roabă** 1) 2) *i.e.* prinsă die Gefangene. 3) *i.e.* slujnică; **robotaş**; **rotariu** care face roate şi cară; **rotăriţă** f.; rugătoare sau rogătoare care se roagă;

samtartău; **samtartăiţă** f.; **săbău** cuvânt numai în Ungaria întrebuinţat, *i.e.* croitoriu; **săboaică** f.; **săbiiariu** spătariu, care face sabii; **săbieriţă** f**.; săcariu** cel ce face sau poartă saci sau se negoţătoreşte cu saci; **săgetătoriu**; săgetătoare f**.; sălăşeriu** *i.e.* cortelaş; **sălău**; **sămuitoriu**; **săpătoriu** – la cucuruz etc.; **săpătoriu de fântână**; **săponariu**; **săponăriţă** f.; **sărăntoc**; **sătariu**; **schimbătoriu de aur**; **scobitoriu** 1) carele ciopleşte în piatră, lemn etc.; **scriitorie**; **scriitoriu** 1) carele scrie orice pre sama sa sau a altuia 2) la vreo dregătorie, lângă vreun domn, *i.e.* logofăţ; **scriitoriţă** f**.; scriitoriu; scriitoriu de gazete**; **scriitoriu de novele**; **scutelnic** – în Ţeara Românească însemnează jeleriu, slugibaş; **serdariu** o vrednicie în Ţeara Românească; **sfârnariu**; **simbriaş**; **slugă**; **slugitoriu –** la vreun divan, sfat; **sluguliţă**; **slujnică**; **slujnicuţă**; **socăciţă**; **socaciu**; **solgăbirău**; **sol** 1) a căruiva împărat, prinţip 2) oricarele este trimis cu vreo veste, mandat, poruncă; **solitoriu**; **spălătoare** 1) adecă muere carea spală ceva; **spălătoriu**; **spătariu** 1) carele poartă spata sau paloşul căruiva veziriu, voivod 2) carele face spete de ţăsut; **stegariu**; **stăpân** 1) în casă, preste şerbi etc. 2) adecă domnitoriu 3) adecă biruitoriu; **stăvariu**; **stolnic** subst.; **strajemeşter**; **străjeriu**; **străjeriţă** f.; **strângătoriu** – de dare; **stupariu**; **suciu** adecă blănariu, cojocariu; **sutaş**;

şcolastic; **şelariu**; **şerb din corabie**; **şifariu**; **şindrilariu**; **şişcă** *i.e.* vrăjitoare; **şişcoiu** adecă vrăjătoriu; **şofrănariu**; **şpeţeriu** adecă apotecariu; **şuteu**, mai bine, cocător de pâne;

tăbăcariu 1) adecă negoţitoriu de tăbac; **tăbărean**; **tăietoriu de lemne**; **tăietoriu de piatră**; **tăietoriu** sau **negoţitoriu de piatră-acră**; **tăietoriu de sare**; **tălmăcitoriu**; **tălmăcitoare** f.; **tălpariu** pelariu, timariu; **tămăduitoriu** medic, doftor; **tâmplariu**; **temniceriu**; **tescariu**; **timariu**; **timăriţă** f.; **tistie**; **tist** 1) adecă dregătoriu mai mare 2) în

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

vreun bun domnesc; **tisturiţă** f.; **trimbitaşu**; **trimis**, sol; **turtariu**; **turtăriţă** f.; **tuşeriu** 1) orice negoţătoriu 2) de boii, de vite**;**

ţântariu; ţesetoriu; ţesătoare f.**; ţesătoriu de mătasă;**

ucenic 1) carele învaţă de la altul sau carte, seu şi altă măiestrie 2) la moară, *i.e.* ocinic; **uceniţă**; **ungătoriu**; **ungătoare**;

vămaleş, **vămaş**, **vameş**; **văpsitoriu**; **văsariu** 1) carele face sau vinde orice vase 2) carele face vase de lemn, p.e.**,** ciubere, doniţe (cofe); **vărariu**; **vătav** – la vreun boeriu, adecă dregătoriu; **vânătoriu**; **vânzătoriu** carele vinde; **vânzătăriu de cărţi**; **vânzătoare**; **vechil**; **verbuncaş**; **vezerdea** adecă ficior de vodă (prinţip), p.e., în Ţeara Românească; **vieriu**; **vighitoriu**; **vindecătoriu**; **viteaz** irou; **vitează**; **viţelariu** 1) carele păstoreşte viţei; **voatră**;

zugrav.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Aldea *et alii* 2913 = M. Aldea, D. Leucuţa, M. Vremir, V. Cristea, A. Podaru, *Lexiconul de la Buda (1825). Ediţie electronică*, Cluj-Napoca, 2013; http:/www.bcucluj.ro/lexiconuldelabuda

Anghel 2011 = C. Anghel, *Ocupaţii la Sebeş la sfârşitul secolului al XIX-lea,* în „Terra Sebus", 2011, nr. 3, p. 421–29.

Baloghy 1882 = I. Baloghy, *A magyar Királyi egyetemi nyomda termékeinek czimjegyzéke*, Budapesta, Magy. Kir. Egyetemi Könyvnyomda, 1882.

DAR = *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme*, Bucureşti, Editura Saeculum Visual, 2002.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

Dicţionarul de sinonime = Mircea Seche, Luiza Seche, *Dicţionar de sinonime*, Chişinău, Editura Litera Internaţional, 2002.

DLRM = Dicţionarul limbii române moderne, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1958.

Domokos 1985 = Domokos Sámuel, *Magyar-román irodalmi kapcsolatok*, Budapesta, Gondolat, 1985.

Király 2003 = Király Péter, *A kelet-közép-európai helyesírások és irodalmi nyelvek alakulása. A budai Egyetemi Nyomda kiadványainak tanulságai 1777–1848*, Dimensiones Culturales et Urbariales Regni Hungariæ 3. Nyíregyháza, 2003.

Lexiconul de la Buda, LB = *Lexiconul de la Buda* (*Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemţescu, care de mai mulţi autori în cursul a treizeci şi mai multor ani s-au lucrat* seu *Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum qoud ad pluribus auctoribus decursu triginta et amplium annorum elaboratum est*, Budæ Typis et Sumtibus Typographiæ Regiæ Universitatis Hungaricæ, 1825).

MOL = Magyar Országos Levéltár, Budapest (Arhiva Naţională Maghiară), Budapesta, 47028 fasc.

Pál 1998 = Pál J., *Meşteşugurile în oraşele din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Historia Urbana", VI, 1998, nr. 1–2, p. 85–94.

Tatay 2013 = Tatay A. E. *Imagini din cărţile de economie tipărite la Buda (1810–1823)*, în „Transilvania", 2013, nr. 5–6, p. 19–24.

Veress 1982 = Veress Endre, *A Budai Egyetemi Nyomda román kiadványainak dokumentumai*, 1780–848, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)

LEXICON BUDENSE: NAMES OF OCCUPATIONS, OFFICE FUNCTIONS, PROFESSIONS
(*Abstract*)

Lexicon Budense, the first quadrilingual dictionary of the Romanians, has appeared in 1825, as a necessity of language standardization, the need to include the Romanian language in the cultural context of 19th century Europe. The study has its focus on one segment of the lexical registers of the dictionary, namely the terms for occupations, administrative functions and professions. It is important to be as thorough as possible in rendering the registers of the Lexicon as these reflect not only the state of the Romanian language but also the linguistic reality as presented at the beginning of the 19th century. The author presents geographical terms, concepts of language and nation, family terms, as well as terms of administration and workmanship.

Cuvinte-cheie: *Lexicon Budense, terminologie, funcţii administrative, meserii*.
Keywords: *Lexicon Budense, terminology, administrative functions, workmanship.*

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21
vremirmarta@gmail.com

BDD-A22925 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:43 UTC)